

Monumentnummer*: 531501

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* **27 september 2013**
Kadaster deel/nr **82670/133**

Woonplaats* **Maarsse, Oud Zuilen** *Gemeente** **Stichtse Vecht** *Provincie** **Utrecht**

Locatiennaam **Betonnen werken Maarsseveen - De Klop, Maarsse** *Locatieomschrijving*

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Maarsse	C			1741
Maarsseveen	A			4774
Maarsse	D			38
Maarsse	D			47
Maarsse	G			336
Maarsse	D			28

Omschrijving**

Cluster 27. Groepsschuilplaatsen type P (piramide).

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

Binnen het complex Betonnen Werken Maarsseveen - De Klop liggen op meerdere plaatsen GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P, die zijn gebouwd als onderdeel van de verdediging van de accessen Maarsseveensche Dijk, Nedereindsche Dijk en Klopdiijk / Kerkeindsche Dijk en van enige kleine inundatie- en damsluizen in het oevergebied van de Vecht. Een deel van de exemplaren binnen het complex ligt thans binnen de bebouwde kom van Maarsse; vermoedelijk zijn verschillende andere betonnen werken gesloopt of onzichtbaar geworden.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Groepsschuilplaatsen type P zijn volgens min of meer uniform of standaardontwerp (vooral) in de jaren 1939-1940 op meerdere plaatsen in Nederland gebouwd. Het totaal aantal gebouwde exemplaren bedraagt circa 700, waarvan in de Nieuwe Hollandse Waterlinie ongeveer 570; het merendeel (ca. 400) hiervan bestaat nog. Het bouwprogramma van de groepsschuilplaatsen Type P was bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog niet afgerond en van een aantal exemplaren is bekend dat ze nooit zijn voltooid. Type P (vanwege de markante vorm ook wel 'de piramide' genoemd) is vermoedelijk het meest bekende type betonnen verdedigingswerk in Nederland. Het type kwam voort uit de zogenoemde VIS 77 (Voorschrift Inrichten Stellingen no. 77), uit 1928, en had onder meer als bestemming deel uit te maken van de verdediging van een aantal bestaande en nieuwe accessen, waaronder vooral (autosnel)wegen en (geëlektrificeerde of te elektrificeren) spoorwegen. De Groepsschuilplaats Type P kwam gewoonlijk tot stand in de directe nabijheid van reeds bestaande of in dezelfde tijd gerealiseerde kazematten, geschutsopstellingen, versterkingen of loopgraven. Doordat de loopgraven en andere (aard)werken later vrijwel overal zijn geëffend of gesloopt, liggen de betonnen schuilplaatsen tegenwoordig nogal eens voor een deel beneden het maaiveld. De van oudsher geheel gesloten voorzijde of frontzijde van de groepsschuilplaatsen Type P was in veel gevallen gedekt door aardwerken die deel konden uitmaken van een glacis ter bescherming van de loopgraaf of een gedekte weg. Deze aardwerken zijn thans meestal niet meer aanwezig of nog slechts met moeite herkenbaar, maar met name op forten of in anderszins geaccidenteerd terrein zijn ze soms nog wel aanwezig. Er bestaan diverse varianten van het Type P, zowel qua maatvoering en dekkingsklasse als in uitvoering en detaillering. Zo zijn er exemplaren gebouwd in de dekkingsklassen W 15-21 en W 21-28 bij maten die uiteenlopen van circa 5.50 x 7.20 x 4.70 m tot 6.50 x 8.20 x 4.90 m (b x d x h). Er zijn talrijke exemplaren van het Type P gebouwd in inundeerbare gebieden, waarbij in een aantal gevallen een zichtbaar geworden paalfundering is toegepast, terwijl vaak een keermuur en incidenteel een trog met trap ter kering van inundatiewater is ingebracht in de dan hoog gelegen, vierkante toegang en bij nog weer andere is een rondom uitstekende betonnen funderingsplaat aanwezig.

Omschrijving

GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P zijn éénlaagse, gewoonlijk in circa 100 tot 180 cm dik, gewapend gietbeton uitgevoerde, granaatvrije, militaire onderkomens, die beschutting konden bieden aan 10-12 manschappen infanterie / artillerie. De drie op het Fort bij Rijnauwen en het glacis gelegen exemplaren behoren tot de zwaarste klasse. Eén ervan is bijna geheel ingegraven in de noordoostelijke hoofdwal van het fort; de twee andere - waarvan één onvoltooid - liggen in het glacis. Van deze ligt er één in het zuidoostelijk deel van het glacis, waar verder nog het contour van het bijbehorende groepsnest herkenbaar is, en de andere ligt ongeveer tegenover Flankbatterij 4. De groepsschuilplaatsen Type P zijn gebouwd op een rechthoekig grondplan. De zichtbare hoogte boven het maaiveld varieert. De beide blinde zijgevels en de keelzijde zijn tot op ongeveer 3 m hoogte verticaal uitgevoerd. Daarboven gaan deze gevels met een knik van ongeveer 45 0 naar binnen, om vervolgens over te gaan in een vlakke dekking. Rechts in de keelzijde is op plaatselijk verschillende hoogte boven maaiveld een (later al dan niet dichtgezette) toegangsopening. De in zijn geheel verticale, gesloten frontzijde weerspiegelt de hoeken van 45 0 en eindigt dus als een 'afgeknotte puntgevel'. In de gevel(s) zijn ijzeren haken of beugels meegegoten die konden dienen ter bevestiging van camouflagemateriaal. Een kenmerkend onderdeel bovenop de schuilplaats type P is de conische, betonnen 'uitlaat', die bestemd was voor toepassing van een periscoop. Deze periscopen zijn in de praktijk echter nooit aangebracht. Het interieur van de Groepsschuilplaatsen Type P bestaat uit een korte gang (meestal met een betonnen keermuur en gewoonlijk enkele neergaande treden) en een van daaruit naar links gerichte 'sluis' die afgrenzelbaar was door een (uit meerdere delen bestaande) zware, stalen deur met grendels. Via een tweede, vergelijkbare deur kon rechtsom een achterliggende, vrijwel vierkante ruimte worden bereikt, de echte schuilplaats. De toegang kon vanuit deze ruimte worden gedekt door een schietgat. De stalen deuren zijn echter nooit geplaatst; in een aantal gevallen wel houten deuren. De op circa twee meter boven vloerniveau gelegen plafonds zijn vlak en rechthoekig. In een aantal gevallen zijn nog interieuronderdelen aanwezig, zoals (resten van)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

houten banken of een steun voor de afsluiting van het schietgat ter bestrijking van de ingang. De groepsschuilplaatsen behorend tot het complex Betonnen Werken Maarsseveen - De Klop zijn boven het maaiveld goed zichtbaar en zijn niet (meer) voorzien van een aarden dekking.

Waardering

De GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P zijn van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar versterkt en verbeterd.
- * Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw) c. het systeem van 'levende' veldversterking (20ste eeuw)

Het betreft hier onderdelen uit de periode 1939 -1940, namelijk voorbeelden van gewapend betonnen manschappenschuilplaatsen Type Piramide (thans) zonder aarden dekking.

- * Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.
- * De onderdelen zijn ten dele representatief (karakteristiek) omdat ze als elementen van een gedeconcentreerde verdediging(slijn) zijn toegevoegd aan het bestaande fortificatiestelsel en als zodanig herkenbaar zijn, maar hun lineaire situering is niet goed meer herkenbaar.
- * De onderdelen zijn redelijk gaaf bewaard omdat ze zich afzonderlijk als gebouwde onderdelen tamelijk goed in het veld laten herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bomvrij militair object

Functie

Schuilplaats